

Özel Eğitimde Din Eğitimi El Kitabı

Özdemir, Saadettin-Başkonak, Mustafa (ed.). *Özel Eğitimde Din Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.

Nazıhah Nazıhah

Dünyada son yıllarda, özel eğitim alanında pek çok gelişme yaşanmıştır. Türkiye; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na dayalı 2022 yılındaki verilere göre toplam 2.511.950 engelli bireyin yaşadığı bir ülkedir. Engelliler için hizmet ve eğitimin geliştirilmesine yönelik bir konu olarak din eğitimi ile ilgili çalışmalar yürütülmeye devam etmektedir. Engelli bireylerin, din eğitimine devam etmelerinin gerekip gerekmediğine dair tartışmalar da halen sürmektedir. Saadettin Özdemir ve Mustafa Başkonak editörlüğünde yayımlanmış olan *Özel Eğitimde Din Eğitimi El Kitabı* bu tartışmaları konu edinmektedir. 13 bölümden oluşan kitapta, özel eğitim ve din eğitimi alanında 12 yazarın yazısı vardır. Editörler Saadettin Özdemir ve Mustafa Başkonak, din eğitimi alanında özellikle de özel eğitim alanında bilimsel araştırmalar yapan akademisyenlerdir.

Kitabın Önsöz'ünde editörler, özel ihtiyaçları olan bir kişinin ihtiyaç ve özelliklerine göre dini hizmet ve eğitim almasının önemini dile getirmektedir. Aynı şekilde kitapta, kullanılan öğretim yöntemleri, öğretim materyalleri, öğrenme hedeflerinin eğitim sürecinin tüm paydaşları, özellikle de öğrencilerin ihtiyaçlarına ve özelliklerine uyum sağlaması gerektiğine yer verilmiştir. Ayrıca editörler, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (DİB), din eğitimi de dâhil olmak üzere özel ihtiyaçları olan kişilere yönelik hizmet ve eğitimi sağlayıp geliştirmeye devam etmedeki rolünü aktarmaktadır.

Kitapta Birinci Bölüm'ün yazarı Saadettin Özdemir'dir. Özdemir'in bölümünün başlığı "Türkiye'de Özel Eğitim ve Özel Eğitimde Din Eğitimi"dir. Yazar, bu bölümde Türkiye'de engelli bireylere yönelik hizmetleri ve nasıl din eğitimi verildiğini anlatmaktadır. Aynı şekilde bu bölümde, MEB ve DİB'in engelli bireye hizmet ve eğitim sağlamada rolü açıklanmaktadır. Yazara göre Türkiye'de engelli bireyler genel olarak eğitim alanında, özel olarak ise din eğitimi alanında sorunlarla karşılaşmakta; Türkiye'de engelli bireylere hizmet ve eğitim veren kurumlar araştırma ve değerlendirme alanında eksiklerini tamamlayarak, bu konudaki rollerini geliştirmeye çalışmaktadır.

Yüksek Lisans Öğrenci, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi, nazihahnazihah@marun.edu.tr
Master Student, Marmara University, Institute of Social Science, Philosophy and Religious Education, Istanbul/Turkey.

*This article has been reviewed by at least one referee and scanned via a plagiarism software.
Bu makale en az bir hakem tarafından incelenmiş ve intihal yazılımı ile taranmıştır.*

Nazıhah, Nazıhah. "Özel Eğitimde Din Eğitimi El Kitabı". *Mutalaa* 3/1 (Haziran 2023), 32-35.

ORC ID: orcid.org/0000-0003-1361-5656

ROR ID: ror.org/02kswqa67

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.8077403

Geliş tarihi: 24.05.2023

Kabul tarihi: 19.06.2023

“İslam Tarihi’nde Engellilik” ile ilgili olan İkinci Bölüm ise Mithat Eser tarafından yazılmıştır. Bu bölümde, Hz. Muhammed döneminden Osmanlılar’a kadar insanların engellilere verdikleri tepkiler ve davranışlar da dâhil olmak üzere engelli tarihinden bahsedilmektedir. İslam’ın hâkim olduğu her dönemde, birey olarak engellilere ilgi ve değer verdiği, hatta engellilerin devlet kademesinde önemli görevler alabildiği belirtilmektedir. Kitapta buna örnek olarak özel gereksinimli Müslümanların bilim adamı ve devlet görevlisi olabilmeleri verilmiştir.

Üçüncü Bölüm’de, Din Eğitiminde Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının (BEP) hazırlanması anlatılmaktadır. Yazar Teceli Karusu, bu bölüme engelli bireylerin özellikleri konusu ile başlamış, engellilere yönelik BEP’in hazırlanması ile ilgili açıklama yapmıştır. Yazar, Rehberlik Araştırma Merkezi’nde (RAM) bireyin engelli olup olmadığına dair bilgi verildiğini; RAM ile BEP hazırlanmasında iş birliği yaptığını ifade etmektedir. Denetlenen ve değerlendirilen bir BEP programının uygulanabilmesi için Bireyselleştirilmiş Öğretim Planı’nın (BÖP) kılavuz olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Kitabın Dördüncü Bölüm’ünde Muzaffer Üzümcü tarafından yazılan “Din Eğitiminde Kaynaştırma Uygulamaları ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri” bölümü yer almaktadır. Özel gereksinimli bireylerin ve akranları için kaynaştırma uygulamaları önemli bir eğitim programıdır. Kaynaştırma uygulamaları, özel gereksinimli öğrencilerin akranları ile iletişim kurup çalışabilmesi için hazırlanan özel eğitim ortamıdır. Din eğitiminde kaynaştırma uygulamaları ve destek özel eğitim hizmetleri hem engelli öğrencilere hem de akranlarına iş birliği fırsatı verip tecrübelerine katkı sağlamaktadır.

Mustafa Usta tarafından yazılmış “Otizmli Bireylerde Din Eğitimi” hakkındaki bilgiler Beşinci Bölüm’de yer almaktadır. Mustafa Usta, öncelikle özel eğitim kavramını açıklamaktadır. Sonra otistik bireylerle ilgili din eğitimi alanında gerçekleşen tartışmaları ele almaktadır. Bu bölümde yazar, otistik bireyin ağır düzeyde zihinsel engelli kabul edildiği için din ile ilgili yükümlülüklerden muaf olmasına rağmen önemli olan hususun, dinî değerlerin otistik bireylere ve onların ailelerine verilmesi gerektiğini ele almaktadır.

Altıncı Bölüm’de, Rıdvan Demir tarafından yazılan “Zihinsel Engelli Bireylerde Din Eğitimi” ile ilgili konuda, zihinsel engelli bireylerin sınıflandırmasına bağlı uygulanacak eğitim programı açıklanmaktadır. Yazar, zihinsel engelli bireyin sosyal, davranışsal ve duygusal olarak daha çok zorluklar yaşadığını açıklamaktadır. Zihinsel engelli bireye en yakın kişi olan ailesi, eğitim sürecinde büyük rol oynamaktadır. Bölümün sonunda zihinsel engelli bireye yönelik din hizmeti ve eğitiminden bahsedilirken zihinsel engelli bireylere hazırlanan din eğitimi programından örnek vererek eğitimcilere tavsiyeler bulunmaktadır.

Yedinci Bölüm’de, Mustafa Başkonak “Görme Engelli Bireylerde Din Eğitimi” konusunu ele almaktadır. Yazar görme engelli bireyin özelliklerine göre destekleyici teknolojiler ile din hizmeti ve eğitimini açıklamaktadır. Bölümün sonunda, görme engelli bireylere yönelik din eğitiminin önemi vurgulanmaktadır. Eğitim açısından görme engelli bireyi değerlendirme ve müdahale konusu ile metnin zenginleştirilmesi tavsiye edilebilir.

“Ortopedik Engelli Bireylerde Din Eğitimi” konusu Sekizinci Bölüm’de yer almaktadır. M. Fatih Turanalp ortopedik engelli bireylere ait yapılan araştırma ile konuyu zenginleştirmiştir. Rehabilitasyon faaliyetlerine yönelik eğitim ve destek biçimi olarak, ortopedik engelli bireyler için din eğitiminin amacı ve önemi de açıklanmaktadır. Öte

yandan ortopedik engelli bireyin ruh sağlığını korumak için toplumdaki rehabilitasyon merkezlerinin rolü vurgulanmaktadır.

Sonraki bölüm olan Dokuzuncu Bölüm'de Mustafa Başkonak işitme engelli tarihi ile başlayarak "İşitme Engelli" bölümünü ele almıştır. Bu bölümde işitme engelli terimler, nedenleri ve sınıflandırmaları ile açıklanmaktadır. İşitme engelli bireylerdeki dil, karakter, motor beceriler ve sosyal gelişim sorunlarının çocukluktan itibaren izlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. İşitme engellilere hem örgün hem de yaygın eğitimde dinî hizmet ve eğitimin uygulanması ayrıntılı olarak sunulmalıdır. İşitme engelli bireylere yönelik dinî hizmet ve eğitimi ile ilgili referanslara ait bilgi verme bölüme daha fazla katkı sağlar.

Onuncu Bölüm, Turgay Gündüz tarafından "Üstün Zekalı ve Özel Yetenekli Bireylerde Din Eğitimi" başlığı altında yazılmıştır. Üstün zekalı bireylere yönelik hizmet ve eğitimden bahsetmeden önce yazar, zekâ ve yetenek üzerinde açıklama yapmakta, daha sonra ise üstün zekalı ve özel yetenekli bireylerin kimler olduğundan ve nasıl kategorize edildiğinden bahsetmektedir. Üstün zekalı öğrencilere özel bir program dahilinde hizmet ve eğitim verilmelidir. Üstün zekalı ve özel yetenekli öğrencilerin eğitim sürecinde, öğretmenlerinin tecrübeli olması gerekir.

İslam Musayev, "Engelli Bireye Sahip Ailelerde Din Eğitimi" konusunu On Birinci Bölüm'de yazmıştır. Aile, özellikle engelliler için çok önemli bir konuma sahiptir. Yazara göre engelli bireyin ailesi psikolojik, sosyal, kamu olanakları ve ekonomik yetersizlikler gibi sorunlarla sıklıkla karşılaştığı için din eğitimine daha çok ihtiyaç duymaktadır. Engelli birey konusunda sosyal kabul ve destek, empati ve iletişim çok önemli ilkelere sahiptir.

On İkinci Bölüm'de, "Engelli Bireylere Danışmanlık ve Rehberlik" hakkında M. Naci Kula, ailelere, öğretmenlere ve okuyuculara manevi açıdan engellilere danışmanlık ve rehberliğin önemini açıklamıştır. Biblioterapi programı engelli birey ve ailesi için bir danışmanlık ve rehberlik programıdır. Danışmanlık ve Rehberlik, engelli bireylerin toplumda birlikte yaşayabilmeleri ve başkalarıyla aynı haklara sahip olabilmeleri için büyük katkı sağlamaktadır.

Kitap özel eğitimde din eğitiminin en güçlü olan unsuru, yani "Dinî İletişim" konusu ile bitmektedir. Fatih Çınar, iletişim kavramını ve bu kavramın önemini girişte açıklamaktadır. Bu bölümde, iletişimin eğitim ve dinle yakın ilişkisi bulunduğu yer verilmektedir. Bölümün yazarı, toplumun, engelli olan bireyleri kabul edip onlarla iletişim kurabildiklerini vurgulamaktadır.

Kitapta her bölümün yazarının bölümlerinde bahsettiği kaynaklar, bu alanda çalışma yapacak kişilerin yararlanabilmeleri için önemlidir. Alanında bir ilk olan bu çalışma, aynı konuda araştırmalar yapacaklara yararlanabilecekleri kaynaklar açısından da yol göstericidir. Yazarlar kullandıkları kaynaklar sayesinde okurun başka kaynaklar bulmasına yönelik bir motivasyon uyandırmaktadır. Eserin çok yazarlı olmasından dolayı bazı konuların tekrarlandığı söylenebilir. Ancak bu kısımlar kitabın etkisini zayıflatmayıp amacından uzaklaştırmamaktadır. Yazarlar bu alanda önemli bir tecrübeye sahip oldukları için temas edilmeyen noktaların oldukça az olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte kitaba din eğitimi açısından bakıldığında engelli bireyler için uygulamaya yönelik konuların daha fazla yer alması tavsiye edilebilir.

Kritik Eden: Nazıhah Nazıhah

Kitap, aynı zamanda ders kitabı olarak özel eğitimde din eğitimi konusuna kaynak olarak da kullanılabilir. Kitabı özel eğitimde din eğitimi alanında araştırmalar yapan akademisyenlerin, özel eğitim düzeyinde öğrencisi bulunan din dersi öğretmenlerinin, özel gereksinimli bireylere hizmet veren öğretmenlerin, din görevlilerinin ve okul yöneticilerinin okuması tavsiye edilebilir. Bu eserin alanıyla ilgili zengin bir araştırma olduğu görülmektedir. Çalışmanın bu alanda yapılacak yeni araştırmalara ışık tutacağı ve sahasında önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): Nazıhah Nazıhah

Finansman / Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.